



**Quatre documents sobre jueus i  
convertos de Montblanc  
(segles XIV-XV)**

Josep M. Llobet i Portella

## Quatre documents sobre jueus i conversos de Montblanc (segles XIV-XV)

Josep M. Llobet i Portella  
jllibet@cervera.uned.es

**Resum:** Transcripció i comentari de quatre documents dels segles XIV-XV, on s'esmenten jueus i conversos de Montblanc i d'altres poblacions catalanes.

**Paraules clau:** jueus, conversos, Montblanc, Anglesola, Cervera, Falset.

**Keywords:** Jews, converts, Montblanc, Anglesola, Cervera, Falset.

Un dels treballs que conté abundant informació sobre els jueus de Montblanc és «Notícia històrica de les jueries medievals de la Conca de Barberà (segles XIII-XV)», de Gabriel Secall, publicat l'any 1981, elaborat bàsicament a partir de les obres i els articles editats fins aquell moment — hi ha, per tant, una bibliografia nombrosa que, sens dubte, resultarà profitosa per al lector interessat— i amb diversos documents d'arxiu.<sup>1</sup>

Durant la recollida de dades que portarem a terme a l'Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG) per tal d'elaborar la part documental d'una obra sobre els jueus de Santa Coloma de Queralt,<sup>2</sup> localitzarem quatre documents dels segles XIV i XV relacionats amb jueus o conversos de Montblanc que no trobem esmentats en el treball de Secall. Aquests quatre textos documentals, precedits d'alguns comentaris, els oferim transcrits en aquest article amb la finalitat d'aportar nova informació sobre la comunitat jueva existent durant l'època medieval a la vila de Montblanc.

El primer text és un document notarial de reconeixement de cobrament datat el 3 de juliol de 1352. En efecte, aquell dia Astruc Ravalla, jueu, de Cervera, reconeixia que havia rebut de Samuel Satorre, jueu, d'Anglesola, 60 sous (equivalents a 3 lliures), que eren la resta d'un deute de 8 lliures contret per

<sup>1</sup>- Gabriel SECALL. «Notícia històrica de les jueries medievals de la Conca de Barberà (segles XIII-XV)». *Aplec de Treballs* (Montblanc), 3 (1981), p. 203-223. Un article publicat posteriorment: Jaume RIERA. «Un procés inquisitorial contra els jueus de Montblanc per un llibre de Maimònides». *Aplec de Treballs* (Montblanc), 8 (1987), p. 59-73.

<sup>2</sup>- Josep M. LLOBET. *Els jueus de Santa Coloma de Queralt segons els protocols notariais de Cervera (1341-1492)*. Santa Coloma de Queralt, Associació Cultural Baixa Segarra, 2004.

Abraham Astruc Satorre, jueu, de Montblanc, en nom d'Issac Maimó, jueu, de Falset (Document número 1). El text ens mostra l'amplitud geogràfica de les relacions que hi havia entre els jueus catalans.

En el text següent, redactat el 19 d'agost de 1401, és esmentat el convers Francesc de Vilanova, de Montblanc. És un document interessant perquè ens permet saber el nom que tenia aquesta persona abans de convertir-se al cristianisme: David Cohén (Document número 2). Cal tenir present que deu anys abans s'havien produït una sèrie d'avalots que, iniciats a Andalusia, s'estengueren ràpidament per tota la península i durant els quals molts jueus abraçaren la fe de Jesucrist. És possible, doncs, que Francesc de Vilanova fos un d'ells.<sup>3</sup> Mitjançant aquest document, el convers reconeixia que Simó Pastor, d'Anglesola, havia complert determinades obligacions.

Del mateix any 1401 és una acta municipal del consell cerverí segons la qual dos conversos de Montblanc que s'havien fet veïns de Cervera retardaven

*Monument que recorda la presència de jueus a Montblanc, obrat per Maties Solé i Maseras i situat a la plaça dels Jueus  
(Foto Josep M. Carreras)*



<sup>3</sup>.- Sobre els conversos, hom pot veure: Josep M. LLOBET. «Los conversos según la documentación local de Cervera (1338-1501)». *Espacio, tiempo y forma. Revista de la Facultad de Geografía e Historia de la UNED*, sèrie III, núm. 1, 1988, p. 335-350.

el trasllat d'ells i les seves famílies al nou domicili (Document número 3). Malauradament, no tenim els noms ni cap altra informació sobre aquestes persones, però l'aparició de nous conversos en aquell temps —a l'acta municipal, hom al·ludeix, a més d'aquests dos conversos, a «altres conversos de Montblanc»— sembla corroborar que una de les conseqüències dels avalots de 1391 fou la conversió de nombrosos jueus.

L'últim document estudiat és un text notarial de l'any 1484 —poc temps, doncs, abans de l'expulsió dels jueus— mitjançant el qual Abraham de Blanes, jueu, de Montblanc, reconeixia que havia rebut 1.600 sous, els quals constituïen l'import del dot de la seva esposa Sobredona, una noia que era filla de Jucef Baró Creixent, jueu, de Cervera. A més, assegurava aquesta quantitat sobre els seus propis béns i donava com a fermança el seu pare Jucef de Blanes. D'altra banda, Abraham de Blanes prometia al seu sogre Jucef Baró Creixent que, en cas que la seva esposa Sobredona morís sense fills, li tornaria, de l'import del dot, 566 sous i 4 diners. Una altra dada que trobem al document és el nom dels dos testimonis que intervingueren en la ferma del contracte matrimonial, anomenat quetubà: Jucef de Quercí, de Cervera, i Vidal del Mercadell, de Falset. Tots dos eren metges i jueus. Aquest pagament del dot ja constava en un document escrit en hebreu el tretzè dia del mes de sivan de l'any 5244, que equivalia al dia 6 de juny d'aquell any 1484. La quetubà, probablement, portava aquesta mateixa data (Document número 4).

## Textos documentals

### 1

1352, juliol, 3, Cervera

*Astruc Ravalla, jueu, de Cervera, reconeix que, d'aquelles 8 lliures que li devia Abraham Astruc Satorre, jueu, de Montblanc, en nom d'Issac Maimó, jueu, de Falset, de les quals faltava pagar 60 sous, o sigui, 3 lliures, Samuel Satorre, jueu, d'Anglesola, li pagà els esmentats 60 sous.*

Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG). Fons Notarial, Cervera, 1, Ramon Rama, *Llibre* (1352-1354), f. 60.

Sit omnibus notum quod ego Astruch Ravaylla, iudeus, Cervarie,

testimonio huius publici instrumenti, confiteor vobis Abraam Astruch Zatorre, iudeo, Montis Albi, absenti, quod ex illis octo libris barchinonensibus terni quas mihi debebatis nomine Izachis Maymó, iudei, de Falzet, cum instrumento facto in scribania Montis Albi, de quibus mihi remanebat per vos ad solvendum sexaginta solidos, exsolvit mihi

Samuel Zatorre, iudeus, Angularie, predictos sexaginta solidos. Et quod veritas facti talis est. Ideo renuntio exceptioni dicte pecunie non numerate, non habite et non recepte

et doli, imponendo mihi et meis super predictis octo libris silentium sempiternum. Mandans nihilominus cum hac carta vicem epistole seu literarum gerenti notario penes quem dictum instrumentum existit quatenus dictum instrumentum vobis tradat et deliberet aut solum in notula cancellet et inde de ipso vobis respondat tanquam in iuribus tenebatur respondere si et quando a vobis fuerit requisitus. Quod est actum Cervarie III die iulii anno ut supra.

Testes huius rei sunt Ffranciscus Sartoris, Cervarie, et venerabilis Guillelmus de Passanant et Jaffia Ravayla, iudeus, pater dicti Astruch Ravayla.

## 2

1401, agost, 19, Cervera

*Francesc de Vilanova, neòfit, de Montblanc, que quan era jueu es deia David Cohén, reconeix que Simó Pastor, d'Anglesola, ha complert totes les obligacions que tenia envers ell fins al dia d'avui segons la documentació existent en la cort de la vegueria de Tàrraga.*

ACSG. Fons Notarial, Cervera, 18, Pere de Salvanera, *Manual* (1400-1402), f. 167.

Ego Ffranciscus de Vilanova, neofitus, ville Montis Albi, qui dum legi iudaice presidebam vocabant Daví Cofén, confiteor et recognosco vobis Simoni Pastor, ville Angularie, quod est per vos mihi plenarium et integre satisfactum mee omnimode voluntati in omnibus pecunie quantitibus quas michi confessus fueritis debere, cum Bernardo Ràpita, de Barbenç, cum obligationibus scriptis in curia vicarie ville Tarrege, penis tertii et aliis scripturis habitis et secutis inter me et vos usque nunc et tam ex causa mutui, depositi seu comande bladii

et aliis in dicta curia scriptis. Ideo, renuntiando, etc. Mandans dictas confessiones cancellari, etc.

Actum Cervarie XIX<sup>a</sup> die augusti dicti anni.

Testes Ffranciscus Pastoris et Raymundus Pastoris, Angularie, et Berengarius Loeles, Cervarie.

### 3

1401, desembre, 7, Cervera

*El consell municipal de Cervera acorda que els paers comprovin la certesa de la causa per la qual dos conversos de Montblanc que s'han fet veïns de Cervera no vénen a viure en aquesta població en companyia de les seves famílies i actuïn en conseqüència.*

ACSG. Fons Municipal, Cervera, *Consells* (1401), f. 125.

E com dos conversos de la vila de Muntblanch, poch ha, se sien fets vehins d'esta vila a cert temps, promettens que d'ací a Nadal primer vinent serien venguts ací ab lurs muyllers companyes e infants, e après los dits conversos han pregat los honrats pahers que-ls donen temps convinent a mudar-se, per tal com ells, ensemps ab altres conversos de Muntblanch, són obligats a alguns sensals, car durant lo allargament ells faran per manera que se'n seran descarregats, per ço lo consell acordà e volch que los pahers se certifiquen si és ver zo per què los dits conversos demanen lo dit allarch e, si u és, que-ls donen aquell temps que als honrats pahers dessus dits serà vist e, si troben que no demanen lo dit allarch per la rahó damunt dita, que no-ls en sie donat gens.

### 4

1484, juny, 8, Cervera

*Abraham de Blanes, jueu, de Montblanc, reconeix que ha rebut 1.600 sous, que són l'import del dot de la seva esposa Sobredona; assegura aquesta quantitat sobre els seus béns i dóna com a fermança el seu pare Jucef de*

*Blanes. D'altra banda, Abraham de Blanes promet al seu sogre Jucef Baró Creixent, jueu, de Cervera, que, en cas que la seva esposa Sobredona mori sense fills, li tornarà, de l'import del dot, 566 sous i 4 diners.*

ACSG. Fons Notarial, Cervera, 52, Llorenç Serra, *Manual* (1483-1485), f. 28 v.

Die VIII<sup>a</sup> mensis predicti iunii dicti anni LXXXIII.

Quod ego Abraam de Blanes, iudeus, ville Montis Albi, filius Juceff de Blanes, iudei, eiusdem ville, attenent que yo dit Abraam haga obligat ab carta ebrahica apellada caçubà a vós na Sobredona, muller mia, filla d'en Juceff Baró Creixent, jueu, de la present vila de Cervera, en dot e en nom de dot mil e sicents sous barchinonesos, la qual carta ebrahica és testificada per mestre Jacob de Quercí, físich, jueu, de la present vila, e mestre Vidal dez Mercadel, físich, jueu, de Falcet, e més he confesat haver haguda e rebuda la dita quantitat ab carta ebrahica testificada per los sobre dits testimonis a VI del present mes de juny e any deiús scrit, que ere en ebrahic lo tretzèn dia del mes de civan del any de cinch mlia e CC XXXXIII de la creació del món, en, per amor de açò, no obstant les coses damunt dites e sens perjudici de la dita carta ebrahica, yo dit Abraam de Blanes, lohant e aprovant aquella, confés a vós dita Sobredona, muller mia, la dita quantitat haver haguda e rebuda realment e de fet en bona peccúnia comptant e, per major tuició vostra, aquella vos assegur en e sobre tots mos béns, mobles e immobles, haguts e per haver, e, per maior tuició de les dites coses, vos don per fermança e principal pagador lo dit Juceff de Blanes, pare meu, lo qual, ab mi e sens mi, sie tengut e obligat a les dites coses. En açò yo dit Juceff de Blanes, acceptant de bon grat la dita fermança e renunciant a una ley o dret que diu que ans sie convengut lo principal que la fermança, confés e en veritat regonech e vul a vós dita Sobredona e als vostres, en cars de restitució de dot, a totes les damunt dites coses ésser tengut e obligat e, per açò, vos ne oblig tots mos béns, aguts e per haver, largment e bastant, ab totes e sengles clàusules e cauteles necessàries e oportunes, renunciacions, etc, a utilitat de la dita Sobredona, etc., ab jurament roborada, etc. Ordinetur largo modo, etc.

Actum Cervarie, etc.

Testes Juceff Cavaller, phisicus, Jaffudà de Quercí et Mossé Sutlam, filius Mossé Sutlam, iudei, Cervarie habitatores.

Dicta die.

Ítem, ab altra carta, per pacte deduït entre ells, lo dit Abraam de Blanes promet al dit Juceff Baró Creixent e als seus que, en cars que la dita Sobredona, muller sua, defallirà sens fill o fills, ço que Déu no vulle, que, en dit cars, se oblige de restetohir e tornar de la sobre dita dot cinch cents sexanta-sis sous e quatre dinés, segons lo present pacte és continuat en lo dit contracte

ebrahimich, dia e any desús dits, e testificada per los sobre dits mestre Jacob de Quercí e mestre Vidal dez Mercadell, e per ço atendre e complir ne oblig tots mos béns, ut supra, etc.

Actum [et] testes predicti.

### **Dades del treball**

*Rebuda: octubre 2009*

*Supervisió: Jordi Morelló Baget (CSIC)*

*Acceptació: desembre 2009*